

Praktische doorpakkers die bedrijvigheid brachten

ACHTERGROND INDUSTRIËLE ONTWIKKELING

● Boek portretteert noordelijke ondernemers uit periode tussen 1850 en 1950

Door Bouke Nielsen

Assen/Groningen Het is de tijd dat de noordelijke ondernemer niet kan terugvallen op iets als Energy Valley of Sensor Universe, of op bijvoorbeeld de Noordelijke Ontwikkelings Maatschappij. We praten over de periode 1850-1950, als een paar zeer innovatieve ondernemers geheel op eigen kracht de noordelijke provincies omtoveren van een volkomen agrarisch gebied naar een meer industriële regio.

Jan Brons (motoren), Albert Fongers (fietsen), Ruurt Hazewinkel (uitgever), Ludolf Hooghoudt (distilleerderij), August Mari Mees (Sikkens verf), familie Niemeijer (tabak), David Polak (ranja), familie Scholten (aardappelmeel), Volkert Wilkens (hout), familie Van de Griendt (vervening), familie Meursing (glasblazerij), familie Steheman (apotheek) en Antje van der Veen-Oldenburger (warenhuis) zijn zomaar wat namen uit die tijd.

Stuk voor stuk rasondernemers die samen met nog een serie anderen beeldend worden neergezet in de noordelijke editie van het boek *Nederlandse ondernemers (1850-1950)*. "Met een menselijk gezicht", zoals de redactie het noemt.

Er is in die tijd veel ruimte voor ondernemende types, leert ons dit onderhoudende boek. Want de industrialisatie zorgt voor immense veranderingen in de agrarische handelsnatie die Nederland is. De welvaart neemt hand over hand toe, dankzij de inzet van een serie toonaangevende ondernemers. Het zijn allemaal doorpakkers met veel kennis uit de praktijk, want een fatoenlijke studie is in die tijd geen vanzelfsprekendheid. Neem Jan Brons, de grondlegger van de later zelfs aan de beurs genoteerde Brons Motorenfabriek uit Appingedam. Lagere school, meer had hij niet. Hij komt na school direct in dienst bij zijn vader, die timmerman-aannemer is in Wagenborgen. 's Winters volgt Jan een cursus technisch tekenen en om op de hoogte te blijven van de laatste technische ontwikkelingen kopen hij en zijn vader telkens nieuwe studieboeken. De autodidact Jan Brons ontwerpt tenslotte de uiteindelijk

◀ Uiterst links: Jan Brons voor een van zijn machines. Links: Het pand van de Meppeler apotheker Eisso Post Steheman.

wereldvermaarde Bronsmotor en sticht een fabriek waar honderden mensen komen te werken.

De Brons-fabriek is er niet meer. Maar dat is het lot van veel bedrijven. Sommige houden op te bestaan, andere gaan op in grotere concerns. Hooghoudt is in Groningen het enige van de geportretteerde bedrijven uit die tijd dat nog geheel zelfstandig opereert. En in Drenthe is Warenhuis Vanderveen de enige die het nog zelf voor het zeggen heeft.

Vanderveen – de naam is veramerikaniseerd, want vlak na de oorlog had de familie Van der Veen plannen naar de VS te emigreren – is het verhaal van Antje van der Veen-Oldenburger (1868-1934), een coupeuse uit een Pekelder schippersfamilie die droomt van een warenhuis. Haar daadkracht zorgt ervoor dat dromen worden waargemaakt en

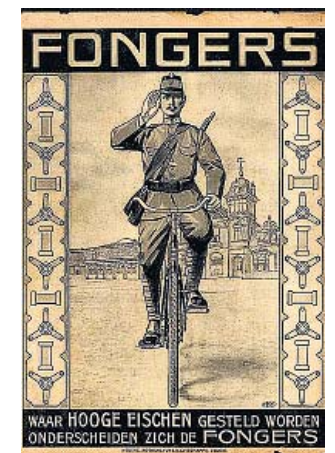
dat is toch best bijzonder in een tijd waarin de vrouw meestal in de schaduw van haar man bivakkeert.

De ontwikkeling van de Drentse economie is er lange tijd één van grote treurnis. De echte industrialisatie heeft er pas plaats na de Tweede Wereldoorlog, als er met overheidssteun bedrijven naar de armlastige regio rond Emmen worden gelokt. Voordien telt de provincie maar twee economische pijlers: landbouw en de vervening. De meeste bedrijvigheid ligt dan ook in het verlengde van die activiteiten.

Toch groeit in Drenthe ook een heel mooi bedrijf aan de hand van apotheker Eisso Post Steheman (1827-1908). Hij komt in 1849 in dienst bij apotheek Brocades in Meppel. Bepaald geen onbekende, want Brocades produceert geneesmiddelen. Het is de eerste Ne-

derlandse producent die geneesmiddelen in tabletvorm vervaardigt. Maar ook Brocades is niet meer. Het fuseert nog tot Gist-brocades, maar de geneesmiddelentak wordt verkocht aan Yamanouchi (tegenwoordig Astellas Pharma), waarmee de naam Brocades uit Meppel verdwijnt.

Het boek brengt zo prachtige verhalen over de economische ontwikkeling van Noord-Nederland, met krachtige portretten van bijzondere ondernemers.

”
Coupeuse
Antje van
der Veen
maakte
haar
droom van
een
warenhuis
waar

